

Státní závěrečná zkouška z českého jazyka - učitelství ZSI

Státní zkouška má za úkol prověřit znalosti z českého jazyka, dětské literatury a didaktiky oboru, získané během studia, a ověřit schopnost samostatné aplikace a interpretace poznatků. Zjišťuje se zároveň úroveň osobní pedagogické kreativity.

Průběh zkoušky

Student si vybere z nabídnutého souboru neanonymní text z prozaického nebo básnického díla z literatury pro děti a mládež.

K textu jsou vázány otázky: jedna z literatury a didaktiky literatury, jedna z jazyka a didaktiky jazyka.

Zjišťuje se:

- a) v oboru literatury: samostatná interpretace textu vzhledem k zadanému problému (otázce), schopnost samostatných návrhů práce s textem ve vyučovacím procesu,
- b) v oboru jazyka: jazykový rozbor i interpretace textu zaměřené na zadaný tematický okruh (otázka). Návrhy práce s textem ve vyučovacím procesu s přihlédnutím k zařazení učiva v Rámcovém vzdělávacím programu.

Obory literatura a jazyk se mohou v průběhu zkoušky vzájemně prolínat, pokud to bude vyžadovat interpretační celistvost. Zkouška trvá maximálně 30 minut, student má možnost 20 minut přípravy.

- **Student předkládá abecedně seřazený seznam beletrie (literatura pro děti a mládež).**

Jazyková část

1. Obecné otázky jazyka: funkce jazyka, jazyk a řeč, jazyková kultura. Útvary národního jazyka. Úzus, norma, kodifikace.
2. Fonetika a fonologie: klasifikace hlásek, hlásky v proudu řeči, asimilace a neutralizace. Slabika a takt, přízvuk v češtině, slabika z hlediska výuky v 1. - 5. ročníku, přízvukování předložek při výuce čtení. Rozdělování slov na konci řádků, vztah grafému a fonému ve výuce v 1. - 5. ročníku, písmena Ů, ů, ě.
3. Pravopis: problematika výuky pravopisu v 1. - 5. ročníku, druhy pravopisu a jejich metodická problematika, kodifikace, Pravidla českého pravopisu a práce s nimi, Slovník spisovné češtiny a jeho využití při výuce. Zásady lexikálního pravopisu.
4. Slovní druhy: charakteristika slovních druhů, problematika výuky slovních druhů, zejména neohebných. Principy klasifikace slovních druhů ve škole, kontextové členění slovních druhů a práce s nimi ve škole.
5. Gramatické kategorie jmen: skloňování, jmenné kategorie a jejich metodická problematika, pádová homonymie a synonymie a jejich důsledky ve výuce, výuka kategorie pádu, problematika gramatické kategorie rodu a životnosti. Typy skloňování a jejich rozvržení ve výuce v 1. - 5. ročníku. Algoritmus přiřazování slov k deklinacím.
6. Slovesa: slovesné kategorie, přehled soustavy slovesných tvarů, problematika výuky osoby, čísla, způsobu a času.
7. Tvoření slov: rozbor slovtvorný a rozbor stavby slova, příbuznost slova jejich motivovanost, cíle výuky o tvoření slov v 1. - 5. ročníku, pravopisný aspekt výuky o tvoření slov.
8. Slovní zásoba: slovní zásoba a její rozvrstvení, charakteristika a cíle výuky lexikologie v 1. - 5. ročníku.
9. Věcný význam slova, význam gramatický a stylový, změny těchto významů. Práce s frazeologií v 1. - 5. ročníku.
10. Věta: modalita věty, věty podle členitosti. Syntaktické vztahy a způsoby jejich vyjadřování. Problematika výuky vět podle postoje mluvčího. Prozodické prostředky, zvláště intonace a důraz.
11. Větné členy: jejich charakteristika, problematika výuky větných členů v 1. - 5. ročníku, tradiční a valenční pojetí.
12. Věta a souvětí: věta jednoduchá, souvětí souřadné, podřadné a složité. Výuka souvětí v 1. - 5. ročníku, vzorce souvětí, grafická znázornění věty v 1. - 5. ročníku a jeho zásady.
13. Stylistika: příprava mluveného a psaného projevu v 1. - 5. ročníku, volba tématu a jeho motivace, reprodukce a produkce v 1. - 5. ročníku, problematika klasifikace a hodnocení slohových prací.
14. Sloh: charakteristika cílů slohové výchovy v 1. - 5. ročníku, slohové postupy a útvary v 1. - 5. ročníku, komunikativní výuka a výchova k funkční gramotnosti.
15. Funkční styly: charakteristika funkčních stylů a jejich zastoupení ve výuce. Formy společenského styku v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, variace s ohledem na záměr mluvčího a vztah k adresátovi. Modely slohové práce a rozvoj osobitého projevu žáka.
16. Jazykový projev: kritéria hodnocení slohového projevu z hlediska věcných, stylistických a jazykových, pořádek slova vět, zvláštnosti větné stavby, výuka přímé řeči a její využití ve výuce slohu.

Literatura:

HUBÁČEK, Jaroslav. *Český jazyk*.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Čeština pro učitele*.

NOVOTNÝ, J. a kol. *Mluvnice pro střední školy*.

HAVRÁNEK, Bohuslav, JEDLIČKA, Alois. *Stručná mluvnice česká*. Praha: SPN, 1992.

Pravidla českého pravopisu

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Academia, Praha 1994

HUBÁČEK, J. *Učebnice stylistiky*. Praha 1987

SVOBODOVÁ, J. *Syntaktické minimum*. Ostrava 1987

BRABCOVÁ, R. *Didaktika českého jazyka pro studující oboru učitelství na 1. stupni ZŠ*.
Praha 1990

ČECHOVÁ, M., STYBLÍK, V. *Didaktika češtiny*. Praha 1989

HUBÁČEK, J. *Didaktika slohu ve 2. - 4. roč.* Hradec Králové 1980

JELÍNEK, J. *Úvod do teorie vyučování českému jazyku*. Praha 1980

Literární část

1. Místo literatury pro mládež v kontextu české národní literatury. Specifičnost pojetí disciplíny literatura pro mládež. Dětský aspekt.
2. Vývoj dětského čtenářství. Stupně čtenářského věku a jejich charakteristika.
3. Vztah lidové slovesnosti a literatury pro mládež. Charakteristické rysy jednotlivých žánrů dětského folklóru a jeho vliv na rozvoj osobnosti dítěte.
4. Všestranná charakteristika poetiky lidové pohádky.
5. Typologie pohádky, vymezení smyslu, funkce jednotlivých typů. Průběh sporů o pohádky.
6. Vývojové proměny české lidové a umělé pohádky. Vymezení nejzávažnějších teoretických koncepcí, přehled nejvýznamnějších tvůrců.
7. Přehledný vývoj světové umělé pohádky.
8. Pověst jako žánr literatury pro mládež. Typologie pověstí. Významní autoři české umělé pověsti.
9. Dominantní rysy a funkce jednotlivých tematických typů povídky pro děti a mládež.
10. Problematika příběhové prózy s dětským referenčním hrdinou a její vývoj v české literatuře pro mládež.
11. Poetika, funkce a typologie dobrodružného románu.
12. Významní tvůrci dobrodružného románu v české a světové literatuře.
13. Charakteristika tematického typu prózy s dívčí hrdinkou v české literatuře pro mládež. Významná díla a závažné autorské kontexty.
14. Koncepce české uměleckonaučné literatury. Charakteristika žánrových variant a tematických typů. Významná díla české a světové uměleckonaučné literatury.
15. Vývojová linie tradiční koncepce české poezie pro mládež.
16. Vývojová linie moderní a experimentální koncepce české poezie pro mládež.

Literatura:

- ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. Praha: 1990.
- Doplňky ke slovníku Čeští spisovatelé pro děti a mládež. Zlatý máj 34, 1990, s. 5-10.
- GENČIOVÁ, M. *Literatura pro děti a mládež*. Praha 1984.
- CHALOUPKA, O. *Horizonty čtenářství*. Praha 1985.
- CHALOUPKA, O., NEZKUSIL, V. *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha 1985.
- CHALOUPKA, O., NEZKUSIL, V. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. I-III. Praha 1973,1976,1979.
- CHALOUPKA, O., VORÁČEK, V. *Kontury české literatury pro děti a mládež*. Praha 1984.
- JURČO, J., OBERT, V. *Didaktika literatury*. Bratislava 1984.
- KARFÍKOVÁ, V. *Literatura pro mládež*. In: Dějiny české literatury IV. Praha: 1995.
- KLÁTIK, Z. *Svetová literatúra pre mládež*. Bratislava 1987.
- KOPÁL, J., TARCALOVÁ, Ž. *Literatúra pre deti a didaktika literárnej výchovy na prvom stupni základnej školy*. Bratislava 1985.
- MACHYTKA, J. O výchově slovesným uměním v mladším školním věku. Praha: 1981.
- OBERT, V. *Práca s literárnym textom pre deti a mládež*. Bratislava 1985.
- SEDLÁK, J. *Epicke žánre v literatúre pre mládež*. Bratislava 1978.
- STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. Praha 1962.
- STUDENOVSKÝ, T., BLÁHA, J. *Slovník českých autorů knih pro chlapce*. Praha: 2000.
- ŠMAHELOVÁ, H. *Návraty a proměny*. Praha: 1990.
- TOMAN, I. *Vybrané kapitoly z didaktiky čtení a literární výchovy*. České Budějovice 1991.
- URBANOVÁ, S. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. Olomouc 1999.

Rámcový vzdělávací program, metodické příručky a čítanky pro 1. - 5. ročník.